

Bulharská menšina

K bulharské národnosti se v roce 2001 přihlásily v ČR 4 363 osoby. Geografické usídlení Bulharů v rámci ČR je celoplošné, soustředění jsou především ve velkých městech. Téměř třetina Bulharů žije v Praze (1 267 osob), významnější zastoupení má Brno (255 osob) a Ostrava (244 osoby). Podle vlastních odhadů zástupců bulharské menšiny je její skutečný počet dvakrát vyšší než uvádí statistika. Tento odhad však počítá také s novodobou migrací, která přichází díky pracovním příležitostem a aktivní podpoře zaměstnávání zahraničních pracovníků ze strany ČR.

Historie přítomnosti Bulharů v českých zemích sahá do druhé poloviny 19. století.

V ČR existují v současnosti 2 typy bulharských organizací - neformální a se statutem registrovaného občanského sdružení. Sdružuje se však pouze cca 10 - 12% příslušníků bulharské menšiny. Před listopadem 1989 působily ve větších městech bulharské kluby,³

sjednocené po roce 1990 v *Bulharskou kulturně osvětovou organizaci v ČR* (dále jen „BKOO“). Toto sdružení má dnes kluby v Praze, Ostravě, Olomouci, Plzni, Mladé Boleslavi, Chomutově, Mostě, Kladně a Ústí nad Labem. Od roku 2002 působí občanské sdružení *Bulharské kulturně osvětové sdružení v Brně* (v jeho rámci působí též taneční soubor *Kytka*), podobně též *Bulharské občanské sdružení sv. Cyrila a Metoděje Ústí n. L.* a *Bulharský kulturně osvětový klub v Ostravě*. V brněnském *Občanském sdružení Pirin* tvoří členskou základnu většinou studenti středních a vysokých škol či osoby s vysokoškolským vzděláním, podobně v pražském sdružení *Vazražďane*, resp. *Zaedno*. Vedle toho desítky bulharských příslušníků se hlásí k neformálnímu uskupení *Hyshove*. Nejpočetnější členskou základnu (cca 300 až 500 osob) vykazuje *Bulharský kulturně osvětový klub v Praze*.

Bulharská menšina má zástupce v Radě, ve Výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy a ve Výboru Rady pro dotační politiku. Dále v poradním orgánu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro záležitosti národnostních menšin, ve výběrových dotačních komisích Ministerstva kultury pro periodický tisk a pro kulturní aktivity a v Komisi Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin.

BKOO vydává časopis *Roden glas*, Bulharský kulturně osvětový klub v Praze bulletin *Inform*, Bulharská kulturně osvětová organizace sv. Cyrila a Metoděje v Praze vydává bulletin *Rodna reč*, sdružení *Vazražďane* vydává časopis *Balgari* (kulturně-informační tiskovina pro Bulhary v Čechách). Je běžné, že sdružení komunikují prostřednictvím internetu a mají své webové stránky. Prostřednictvím sofijského Státního úřadu pro Bulhary v zahraničí dostává bulharská menšina periodický i neperiodický tisk mateřské země. V ČR jsou rovněž vydávány neperiodické bulharské tiskoviny.

Od roku 1948 v Praze existuje Bulharská základní škola a Gymnázium Petra Berona. Zřizovatelem školy je Ministerstvo školství Bulharské republiky. V současné době tuto školu navštěvuje cca 100 žáků. Pro bulharské děti a pro děti ze smíšených rodin, včetně předškolního věku, které navštěvují české školy, založilo v roce 2002 občanské sdružení *Vazražďane* sobotní školu „Čtu, píšu a mluvím bulharsky“. Kursy bulharštiny organizuje rovněž Bulharské kulturně osvětové sdružení v Brně. Bulharský jazyk a literaturu lze studovat v rámci akreditovaných filologických bakalářských a magisterských studijních programů na Masarykově universitě v Brně a Univerzitě Karlově v Praze.

Příslušníci bulharské menšiny používají mateřský jazyk v rámci spolkového života, ve vztahu k bulharským institucím (velvyslanectví, škola, kulturní středisko), v náboženském životě (hlásí se zejména k pravoslavné církvi), především však v soukromém životě.

Chorvatská menšina

K chorvatské národnosti se v roce 2001 přihlásilo 1 585 osob, census je zachytil ve 34 okresech, přičemž největší zastoupení mají v Praze (604), Brně (87), Karlových Varech (47), Ostravě (44) a Plzni (31). Příslušníci chorvatské národnosti byli do roku 1948 kompaktně

usídlení v jihomoravských obcích na Mikulovsku. Po únoru 1948 byli na základě rozhodnutí orgánů komunistického režimu násilně rozptýleně usídlení po celém území střední a severní Moravy. Historie usídlení Chorvatů se v českých zemích odvíjí již od konce 16. století. Šlo o migraci z Balkánu v důsledku expanze Osmanské říše.

Příslušníci chorvatské menšiny se sdružují ve *Sdružení občanů chorvatské národnosti v ČR*, jehož členskou základnu tvoří převážně starší generace. Sdružení nevyvíjí systematickou činnost. Vzhledem k rozptýlenému usídlení Chorvatů se jen obtížně mohou rozvíjet vlastní menšinové kulturní aktivity. Pouze folklorním tradicím věnuje systematicky pozornost folklorní skupina působící v břeclavském národopisném souboru *Pálava*.

4

Chorvatská menšina má od roku 2001 zástupce v Radě, ve Výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy a ve Výboru Rady pro dotační politiku. Dále je zastoupena ve výběrové dotační komisi Ministerstva kultury na kulturní aktivity.

Činnost sdružení Chorvatů se omezuje na pořádání *Chorvatského kulturního dne* na jižní Moravě. Akce je každoročně podporována v rámci dotační politiky Ministerstva kultury. V roce 2003 byla v obci Jevišovka zřízena stálá muzejní expozice o historii Chorvatů na jižní Moravě; expozici zřídilo Regionální muzeum Mikulov a její vybudování finančně podpořilo Ministerstvo kultury.

Příslušníci chorvatské menšiny hovoří tzv. čakavským nářečím (dialekt z oblasti chorvatského přimoří s kulturními centry Rijeka a Split) především v soukromém životě, nepravidelně v rámci svého sdružení a při příležitosti každoročních oslav *Chorvatského kulturního dne* nebo podobných akcí v sousedním Rakousku, Slovensku a Maďarsku.

V ČR nemá chorvatská menšina vlastní periodický tisk. Sdružení Chorvatů je však v kontaktu s gradišřanskými Chorvaty ze sousedního Rakouska, od kterých dostává týdeník *Hrvatske novine*, kde jsou publikovány též články o chorvatské menšině žijící v Maďarsku, na Slovensku a na Moravě. Chorvatská menšina nemá televizní ani rozhlasové vysílání ve svém mateřském jazyce. Sdružení nepoužívá internet.

Chorvatská menšina nemá vzhledem ke slabému počtu zájemců a disperznímu usídlení samostatný program v oblasti vzdělávání. Sdružení Chorvatů neorganizuje kurzy chorvatštiny. Chorvatštinu a chorvatskou literaturu lze studovat v rámci akreditovaných filologických bakalářských a magisterských studijních programů, které uskutečňují Masarykova universita v

Brně a Universita Karlova v Praze.

V rámci *Chorvatského kulturního dne* probíhá jednou ročně v Jevišovce bohoslužba v chorvatském jazyce.

Maďarská menšina

K maďarské národnosti se v roce 2001 přihlásily 14 672 osoby, vlastní odhad zástupců menšiny je však vyšší (cca 19 - 20 tisíc). Významná vlna přílivu Maďarů do českých zemí se uskutečnila po druhé světové válce v rámci tzv. výměny obyvatelstva (nedobrovolné přesídlení do českého pohraničí), ale také dobrovolnou migrací (většinou do větších měst, především za studiem a za prací). Příslušníci maďarské menšiny žijí rozptýleně po celém území České republiky, největší zastoupení mají v Praze, Moravskoslezském a Severočeském kraji, následuje kraj Plzeňský, Východočeský, Jihomoravský a Jihočeský.

Celostátní organizací je *Svaz Maďarů žijících v českých zemích*. Má základní organizace v Praze, Ostravě, Brně, Litoměřicích, Plzni a Teplicích. Studentské spolky fungují ve dvou největších českých akademických centrech: v Praze je to *Studentský spolek Endre Adyho*, v Brně pak *Studentský kroužek Ference Kazinczyho (Kafedik)*.

Na centrální úrovni má maďarská menšina zastoupení v Radě, ve Výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy a ve Výboru Rady pro dotační politiku, stejně tak v poradních grémiích resortu kultury a resortu školství, mládeže a tělovýchovy. V rámci samosprávy pak má svého

zástupce v Komisi Rady hl. města Prahy pro oblast národnostních menšin. V politickém životě na komunální úrovni působí v českých zemích i národnostní politické uskupení Coexistentia - Soužití - Együttélés, v němž však dominují příslušníci polské menšiny. Svaz Maďarů v současnosti vydává celostátní periodický časopis *Prágai Tükör* (Pražské zrcadlo,

<http://www.pragaitukor.com>), který vychází od roku 1994. Brněnská základní organizace vydává

vedle toho regionální časopis *Brünni Magyar Futár* (Brněnský maďarský kurýr). Svaz Maďarů se

podílí rovněž na vydávání neperiodických publikací v maďarštině. Dále stojí za zmínku regionální

vysílání rozhlasové stanice Regina v maďarštině; jednou za 3 týdny ráno v 6:00 hodin.

5

Maďarská menšina nemá v ČR vlastní menšinové školství. Většina členů komunity pochází ze Slovenska, kde získala vzdělání ještě v období existence bývalého Československa (na území Slovenska), většinou v maďarském jazyce. Významné jsou vzdělávací klubové aktivity jednotlivých základních organizací a kursy maďarštiny, popř. jiné vzdělávací programy pro děti. V současnosti neexistují požadavky na vzdělávání v maďarském jazyce na školách.

Maďarský jazyk je rovněž možno studovat v jazykových kurzech pořádaných Maďarským kulturním střediskem v Praze, dále také ve státní jazykové škole, či v soukromé Berlitzově jazykové škole. Kromě toho je v Praze pro děti předškolního věku organizována *Škola lidových tradic*, přičemž prostory pro tuto činnost poskytuje Maďarské kulturní středisko v Praze. Univerzitní vzdělávání občanů ČR v Maďarsku je umožněno mezistátní dohodou, ale pouze formou krátkodobých semestrálních, resp. dvousemestrálních studijních pobytů.

Filologické studijní obory maďarština, resp. hungaristika a ugrofinistika lze absolvovat na Universitě Karlově v Praze a Masarykově universitě v Brně jako magisterský, popř. doktorský typ studijního programu.

Příslušníci maďarské menšiny používají mateřštinu především v soukromí, v ojedinělých případech i ve veřejném styku. Mateřština se zpravidla užívá i při setkáních a kulturních programech – v případě akcí určených pro širší veřejnost je zajištěno tlumočení do českého jazyka. Není výjimkou i využívání maďarského jazyka v rámci podnikání (turističtí průvodci, tlumočníci, překladatelé). Převážná většina příslušníků maďarské menšiny používá jméno a příjmení v jeho české, resp. slovenské podobě, v komunikaci uvnitř maďarské komunity pak v mateřském jazyce. Někteří z nich si vyžádali provedení změny v osobních dokladech, původně vystavených v souladu s českým pravopisem, za doklady s autentickým maďarským příjmením a jménem. Příslušníci maďarské menšiny jsou bilingvní, aktivně ovládají též jazyk většinové české společnosti.

Maďarská reformovaná církev má v ČR dlouhou tradici. V současnosti působí v Praze maďarská obec reformované církve. Také Maďaři katolického vyznání mají své pravidelné bohoslužby v maďarštině (v Praze jednou měsíčně).

Německá menšina

Podle censu 2001 se k německé národnosti v ČR přihlásilo 39 106 osob. Z hlediska regionálního usídlení žije tato menšina zejména v příhraničních oblastech (Ústecký kraj 9 478 osob, Karlovarský 8 925, Moravskoslezský 4 255, Liberecký 3 722), v Královéhradeckém kraji

sídlí 2 601 osoba, v Plzeňském 2 040 a v Olomouckém kraji 1 721, následuje Praha (1 791), Středočeský (1 110) a Jihomoravský kraj (900).

Příslušníci německé menšiny se sdružují ve dvou organizačních uskupeních: *Shromáždění Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, jež zastřešuje 22 samostatně registrovaných svazů,

včetně jejich 30 regionálních organizací. Druhým je *Kulturní sdružení občanů ČR německé národnosti*, které eviduje 28 základních organizací. Vedle Shromáždění Němců působí též mládežnická organizace *JUKON* (Jugendkontakt-Organization). Organizace pořádají kurzy němčiny, semináře pro mládež i seniory s různou tematikou, nejrůznější kulturní akce na udržení tradic, výstavy apod. Ve spolupráci s českými občany a krajany organizují také pomoc

při obnově kostelů, restaurování památek a sociální výpomoc slabším a nemocným osobám. Účast německé menšiny na veřejném životě na centrální úrovni reprezentují dva zástupci v Radě, dále mají zástupce ve Výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy a ve Výboru Rady pro dotační politiku, stejně tak v poradních grémiích vlády pro národnostní menšiny, jakož i v poradních sborech pro záležitosti národnostních menšin ministerstev kultury i školství,

mládeže a tělovýchovy a v Komisi Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin.

6

Vzhledem k rozptýlenému usídlení německé menšiny na území celé ČR je situace pro rozvíjení

menšinových aktivit obtížná. Nicméně celostátní a regionální občanská sdružení participují na dotačních programech státu i samosprávy zaměřených na aktivity národnostních menšin.

Pro obě výše uvedená zastřešující sdružení je významnou aktivitou vydávání periodického tisku. Kulturní sdružení vydává od roku 1968 *Prager Volkszeitung* (periodikum navázalo na tiskovinu *Aufbau und Frieden*, která vycházela již od roku 1952). Stejnou funkci plní čtrnáctideník Shromáždění Němců *Landes Zeitung* (internetová podoba www.landeszeitung.cz/index.htm). Svazy sdružené pod *Shromážděním Němců* vydávají v regionech vlastní informační listy: krnovské, opavské, šumperské pro děti a mládež, hřebečské pro mládež a členy, plzeňské, liberecké, chebské a chomutovské. Rozšířené je též vydávání neperiodického tisku v němčině. Rozhlasové vysílání v německém jazyce je omezeno na dvě relace regionálního studia ČRo Plzeň v týdnu (čtvrtek a sobota, 15 minut), relaci regionálního studia ČRo Sever (15 minut v úterý) a měsíčníku regionálního studia ČRo Brno v rozsahu 20 minut.

Vzdělávání v německém jazyce probíhá v ČR na několika místech. V roce 1996 zařadilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy do sítě škol Soukromou základní školu německo-českého porozumění a První gymnázium Thomase Manna v Praze. Resort školství poskytuje škole 100 % resp. 90 % státní dotaci. V roce 1997 zahájila činnost Základní škola Bernarda Bolzana v Táboře. Škola je zařazena do sítě škol a je dotována z 60 % financemi ze státního rozpočtu. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy podpořilo též vznik bilingvních česko-německých gymnázií v Praze a v Liberci. Významný přínos v oblasti vzdělávání obecně přináší program Česko-německého Fondu budoucnosti Výměny mládeže – Německo. V roce 2001 se uskutečnilo 55 projektů. Mezi další významné vzdělávací aktivity německé národnostní menšiny patří i síť čtrnácti regionálních setkávacích středisek - Begegnungszentren (v Brně, Havířově, Hlučíně, Horním Slavkově, Chebu, Chomutově, Kravařích, Liberci, Moravské Třebové, Opavě, Plzni, Smržovce, Šumperku a Trutnově), jejichž činnost je však plně financována Spolkovou republikou Německo. Německý jazyk na vysokých školách lze studovat v relativně širokém spektru bakalářských, magisterských i doktorských studijních programů, od učitelských přes filologické, překladatelskotlumočnické

až po mezinárodní teritoriální studia. Uskutečňují je Universita Karlova v Praze, Masarykova universita v Brně, Universita Palackého v Olomouci, Jihočeská universita v Českých Budějovicích, Ostravská universita, Technická universita v Liberci, Universita Hradec Králové, Universita Pardubice, Universita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, Slezská universita v Opavě a Západočeská universita v Plzni.

Prislušníci německé menšiny hovoří v soukromí zpravidla německy (ve smíšených rodinách se hovoří převážně česky, s ohledem na partnera). Ve spolkovém dění, na kulturních akcích, při jednáních s krajanskými spolky a na členských schůzích se hovoří německy. Ve styku s úřady se používá čeština, popřípadě je využíváno tlumočnických služeb.

Občané německé národnosti v ČR se hlásí převážně k římskokatolické církvi a v místech s větší koncentrací se konají i nedělní bohoslužby v německém jazyce. Nejčastěji je německý jazyk používán při slavnostních bohoslužbách (např. poutní mše), kdy zpravidla část společenství tvoří krajané (např. Bravantice, Brod nad Tichou, Jetřichovice, Jihlava, Labínské Sedlo, Lanškroun, Litoměřice, Mařenice, Měšín, Moravská Třebová, Okrouhlé Hradiště, Postoloprty, Přimda, Růžová, Slavice, Svitavy, Šipín, Teplá, Varnsdorf, Vysoká atd.).

Polská menšina

K polské národnosti se v roce 2001 přihlásilo celkem 51 968 osob (v celkové demografické struktuře České republiky to představuje 0,5 % obyvatel). Většina příslušníků polské národnosti

žije na Těšínsku, v okresech Karviná a Frýdek-Místek. Sčítání lidu 2001 zachytilo 50 738 osob

7

(0,5 %), jež deklarovaly polský jazyk jako mateřský, zápis dvou mateřských jazyků uvedly 2 552 osoby (0,002 %). Významnější podíl z hlediska geografického rozvrstvení má polská menšina také ve Středočeském, Libereckém, Královéhradeckém a Ústeckém kraji a v Praze. Polská národnostní menšina v ČR má vybudovanou rozsáhlou síť svých spolkových organizací - občanských sdružení. Jde o menšinové organizace osvětové, mládežnické, ale i profesní (například zvláště se organizují učitelé, medicí, novináři, výtvarníci ap.). V zásadě jde o dvě organizační uskupení:

- a) Polský kulturně osvětový svaz v ČR (*Polski Związek Kulturalno-Oświatowy v RC* - dále jen „PZKO”), organizace založená v roce 1947, která má v jednotlivých obcích Těšínska a Ostravska desítky místních organizací, v jejichž vlastnictví jsou tzv. Domy PZKO (kulturní zařízení). Domy PZKO jsou středisky společensko-kulturního života polské menšiny.
- b) Kongres Poláků v ČR (*Kongres Polaków v RC*), založený v roce 1991, který působí jako zastřešující organizace více než 20 občanských sdružení polské menšiny.

Organizace polské menšiny vyvíjejí bohatou kulturní činnost, která je podporována ze státního

rozpočtu v rámci dotačních programů. Jde o

program podpory rozšiřování a přijímání informací v jazycích národnostních menšin (noviny *Głos Ludu*, časopisy *Zwrot*, *Nasza Gazetka* a *Kurier Praski*, rozšířené je také vydávání neperiodického tisku (odborné literatury, prózy, poezie); regionální studio ČRo Ostrava vysílá pravidelně v polském jazyce takto: denně v pracovní dny 15 minutovou relaci a v neděli 30 minutovou relaci, dále regionální studio ČRo Hradec Králové vysílá v polštině ve spolupráci s Polským rádiem Wrocław v pátek 15 minutovou relaci; v omezenějším rozsahu je zajištěno rovněž televizní vysílání zpravodajského týdeníku v polském jazyce (pořad TV studia Ostrava je vysílán pravidelně jednou týdně),

program podpory kulturních aktivit (jde o akce lokálního i nadlokálního významu, konkrétně festivaly či soutěže se zaměřením na hudební, taneční, výtvarné činnosti),

program podpory rozvoje divadelnictví (z veřejných rozpočtů je financována *Scena Polska* Těšínského divadla, poloprofesionální loutkové divadlo *Teatr Lalek Bajka*),

program podpory vzdělávání v jazycích národnostních menšin a multikulturní výchovy.

Zástupci polské menšiny se podílejí na veřejném životě jak na úrovni orgánů samosprávy, tak na centrální úrovni; konkrétně tři zástupci polské menšiny jsou v Radě, další zástupci jsou ve Výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy a ve Výboru Rady pro dotační politiku, stejně tak v poradních grémiích Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstva

kultury pro záležitosti národnostních menšin a Komisi Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin. Účast na politickém dění má v regionálním měřítku politické hnutí *Coexistentia - Wspólnota*, vystupující především jako politická reprezentace polské národnostní

menšiny. Polští zástupci tohoto politického hnutí získali např. v komunálních volbách v roce 2002 desítky poslaneckých mandátů do zastupitelstev obcí v Moravskoslezském kraji. Představitelé Kongresu Poláků v ČR jsou také aktivní v mezinárodních národnostně menšinových organizacích (FUEN - Federalistická unie evropských menšin a EBLUL - Evropská kancelář pro méně užívané jazyky).

Menšinové školství v oblasti Těšínského Slezska se týká škol s polským vyučovacím jazykem, které jsou součástí veřejného školství. Ve školním roce 2004/2005 působilo na Těšínsku 26 základních škol s polským vyučovacím jazykem. Všechny tyto školy působí na území stávajících okresů Frýdek-Místek a Karviná. Školy s polským vyučovacím jazykem celkem navštěvuje téměř 4 000 žáků, z toho v mateřských školách je cca 700, na základních školách 2 300, na středních školách téměř 500 žáků. Významná role přísluší v oblasti polského

národnostně menšinového školství *Pedagogickému centru pro polské národnostní školství*, které

sídlí v Českém Těšíně (činnost zahájilo v roce 1995), zřizovatelem je Ministerstvo školství,

8 mládeže a tělovýchovy. Centrum vyvíjí kontinuálně činnost v dalším vzdělávání pedagogických

pracovníků a ve tvorbě a distribuci metodických a učebních materiálů a pomůcek. Byl také jmenován školní inspektor pro školy s polským vyučovacím jazykem. Od roku 1994 podporuje

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy každoročně vydávání doplňkových materiálů pro

žáky základních škol s polským vyučovacím jazykem - časopis *Jutrzenka* pro první stupeň a *Ogniwo* pro druhý stupeň základních škol. Jde o speciální pomůcky při výuce na školách s polským vyučovacím jazykem. Polské filologické a učitelské studijní obory lze studovat v rámci

akreditovaných bakalářských, magisterských i doktorských studijních programů na Masarykově

universitě v Brně, Universitě Karlově v Praze, Universitě Palackého v Olomouci a Ostravské universitě.

Příslušníci polské menšiny v běžné denní verbální komunikaci užívají v první řadě místní těšínské nářečí – „po našimu”. Tímto nářečím mluví všechny generace a všechny sociální vrstvy

mluvících jak polské, tak převážně i české národnosti. Nářečí se nepoužívá pouze v rodinném či

přátelském kruhu, ale také na veřejnosti - v obchodech, zdravotnických zařízeních, dopravních

prostředcích, tedy v situacích, pro které je příznačný běžně mluvený jazykový kód.

Společenskou prestiž polštiny udržuje polské menšinové školství, společenské organizace, menšinový tisk a dvojjazyčná církev. Okruh používání spisovné podoby polštiny se však zužuje

na pedagogickou komunikaci v hodinách školního vyučování.

V oblasti Těšínského Slezska se užívá polského jazyka běžně při bohoslužbách. Příslušníci polské národnosti jsou převážně členy slezské církve a.v. a církve římskokatolické (např. v Českém Těšíně a Třinci). Z toho důvodu se respektuje v obou církvích na tomto území

dvojjazyčnost, někde (např. ve sboru církve bratrské v Hrádku) jsou bohoslužby jen v polštině. Mimo toto území je od února 2005 v Praze ustanovena polská farnost (v konventním kostele sv. Jiljí řádu bratří kazatelů sv. Dominika) s bohoslužbami v polštině. Kromě toho se pravidelně užívá polštiny jako liturgického jazyka na vybraných bohoslužbách v Brně (u sv. Janů).

Romská menšina

K romské národnosti se při sčítání lidu v roce 2001 přihlásilo pouze 11 746 osob. Ve srovnání s rokem 1991 je to téměř trojnásobně nižší počet. Podle kvalifikovaných odhadů je však počet příslušníků romské komunity v ČR mnohonásobně vyšší, hypoteticky až cca 250 000 osob. Z hlediska územního rozmístění jsou nejvyšší počty osob s romskou národností ve velkých městech, konkrétně v Praze a Ostravě.

Z celkového počtu 403 registrovaných romských organizací³⁾ minimálně 20% nevyvíjí žádnou činnost. Vedle romských sdružení existuje řada organizací působících ve prospěch romských komunit (proromská sdružení). Mezi aktivní romská sdružení patří *Demokratická aliance Romů* se sídlem ve Valašském Meziříčí; *Společenství Romů na Moravě* v Brně, pražské občanské sdružení *Romea*, Sdružení *Dženo* Praha, jež se mj. soustředí na vydávání periodik, sdružení *Athinganoi*, Praha, které sdružuje mladé romské intelektuály; Sdružení *R-mosty*, Praha (kromě práce s dětmi provozuje obchůdek *Romen*); *Sdružení dětí a mládeže Romů v ČR*, Zlín (kromě sociální asistence Romům v regionu se zabývá prací s dětmi a mládeží); *Nevo dživipen*, České Budějovice (kromě činností vzdělávacích vydává stejnojmenný občasník); *Demokratický svaz Romů*, *Sdružení olšavských Romů*; *Společnost odborníků a přátel Muzea romské kultury Brno*.

Romská národnostní menšina má 14 zástupců v Radě vlády ČR pro záležitosti romské komunity a 3 zástupce v Radě vlády pro národnostní menšiny. Zástupci romské menšiny jsou rovněž členy dotačních grémíí resortů kultury, školství, mládeže a tělovýchovy a Komisi Rady

hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin. V rámci agend krajů je zřízena funkce

³⁾ Aktualizovaný údaj Ministerstva vnitra ze září 2005.

9

romských koordinátorů. Na politické scéně se v různých obdobích objevují romská politická uskupení (např. z těch dlouhodobě působících *Romská občanská iniciativa*), žádná z nich se však zatím dlouhodobě neudržela. V současnosti může být za takové hnutí považován *Romský parlament*, jehož mandát hovořit za Romy však někteří lídři zpochybňují.

Romské organizace vydávají měsíčník pro děti a mládež *Kereka* (Demokratická aliance Romů), noviny *Romano hangos* (Společenství Romů na Moravě), měsíčník *Romano vodi*, kromě toho internetový portál *Romea* (obojí sdružení *Romea*) a internetové rádio *Rota* (sdružení *Dženo*). Periodika vychází většinou v dvojjazyčné verzi (romská/česká), některá nabízejí závěrečný sumář v angličtině. Zvláštní a zcela výjimečnou funkci má odborný časopis

Romano džaniben, který redigují a vydávají studenti a lingvisté z Filozofické fakulty UK v Praze (studijního oboru romistika). Toto periodikum se orientuje na romský jazyk a romské realie z odborného více než novinářského pohledu.

Veřejnoprávní Český rozhlas vysílá na stanici Radiožurnál jednou týdně (v pátek) 55 minutovou relaci *O Roma vakeren* v romštině, dále dvakrát týdně (v úterý a ve čtvrtek) 15 minutové pořady pro Romy (částečně v romštině), podobně pořady o romské kultuře zařazuje do programové skladby ČRo Rádio 3 na stanici Vltava.

Romové na území České republiky hovoří třemi hlavními dialekty: slovenskou romštinou, která je nejrozšířenější, tzv. *ahi-dialektem*, nářečím, kterým mluví Romové na jihu a jihozápadě Slovenska, sporadicky i v Čechách (někdy nazývaném též „maďarská romština“) a nářečím olšavských Romů, které má některé prvky společné s balkánskými jazyky Romů. Slovenskou romštinou mluví zhruba 70-80 % romského obyvatelstva v celé České republice.

V rámci romských nářečí existuje jistá nejednotnost jejich užívání. Početní převahu a nejméně výraznější „jazykovou průbojnost“ pak v rámci tohoto nářečí mají Romové původem z východního Slovenska, tzv. „východniari“, a proto právě jejich nářečí se stává východiskem pro snahu o kodifikaci tohoto jazyka v ČR.

Olašskou romštinou mluví podle jejich mluvčích v ČR zhruba 23 000 Romů, což je jen malé procento z celkové romské populace. V České republice dosud nebyl oficiálně kodifikován pravopis olašské romštiny, ale v olašské romštině byla vydána již řada publikací, pravidelně vycházejí i články v periodiku *Romano džaniben*. Stejně tak i slovenský dialekt je užíván v ostatních romských periodikách (*Romano hangos*, *Kereka*, dříve též *Amaro Gendalos*, *Romano kurko*). Pro romštinu jako menšinový jazyk je charakteristické, že nemá zatím v oblasti

překladové literatury tradici, dokonce ani tradici ustáleného a kodifikovaného psaného jazyka. Romština je především nástrojem ústní komunikace, a to výhradně v soukromém životě.

V případě romštiny nelze mluvit o možnostech vzdělávání v mateřském jazyce v pravém slova smyslu. Romská menšina nemá tradici klasického vzdělávání ve svém jazyce a v současnosti se spíše snaží adaptovat na podmínky českého školství. Ve vzdělávání romských dětí jsou však uplatňovány vyrovnávací postupy, při kterých se romština využívá. Zástupci romské menšiny zřizování vlastního národnostního školství ale nenárokují. Jedním z problémů v oblasti vzdělávání romských dětí je, že stávající školy s převahou žáků z odlišného sociokulturního prostředí navštěvují převážně romské děti, které mají při zahájení povinné školní docházky problémy s komunikací v češtině. Tyto děti často hovoří „československým“

etnolektem, a proto v přípravných a prvních třídách s převahou romských žáků ani nelze uplatnit romštinu jako pomocný vyučovací jazyk.

Na akademické úrovni se etablovala skupina romistů, kteří přispívají k šíření psaných textů v romštině (viz též výše), zabývají se do hloubky studiem jazyka a vzdělávají své nástupce. Romistika v ČR je oborem, který má své perspektivy zvláště v evropském měřítku a hraje významnou roli v procesu emancipace Romů. Tento bakalářský a magisterský studijní obor uskutečňuje Universita Karlova v Praze. Z romistických institucí v ČR má pro uchování romské

10

kultury a jazyka zásadní význam Muzeum romské kultury v Brně, které existuje od roku 1991 a jako státní příspěvková organizace bylo zřízeno v roce 2004 Ministerstvem kultury.

Co se týče konfese Romů, je deklarováno převážně katolictví, přičemž to zpravidla neznamená pravidelnou účast na církevním životě, ale přihlášení se k některým vybraným katolickým rituálům. Významným počinem je postupný překlad Nového zákona do romštiny, který vzniká za spolupráce romských a neromských odborníků za pomoci České biblické společnosti. Nově se objevuje přítomnost Romů v nejrůznějších evangelikálních uskupeních, ať již státem uznaných či fungujících jako neformální společenství. Ojedinelé je rovněž působení romského pravoslavného kněze, který vystudoval bohosloví v Rumunsku (vede farní společenství v Rokycanech).

Rusínská menšina

Rusínská národnostní menšina patří v ČR k početně malým komunitám (podle censu 2001 se k rusínské národnosti přihlásilo 1 109 osob, avšak podle kvalifikovaných odhadů je jejich počet mnohem vyšší odhaduje se zhruba na 10 000 osob). Podmínky pro život Rusínů na území Čech a Moravy byly po druhé světové válce determinovány historickým vývojem. Do roku 1990 nebylo možno se k rusínské národnosti při sčítání lidu přihlásit. Státem byla uznána pouze ukrajinská, resp. ukrajinská/rusínská národnost. Po listopadu 1989 došlo k oživení rusínského národního povědomí. Rusíni jsou v ČR usídlení roztroušeně, nejvíce jich žije v Praze, v severních Čechách a na severní Moravě, zastoupení této národnosti lze vysledovat

i na střední a jižní Moravě.

V ČR působí v současné době dvě rusínská národnostně menšinová sdružení: *Společnost Rusínů a přátel Podkarpatské Rusi* a *Obščestvo Rusinov*. V Chomutově působí folklórní soubor

Skejušan. *Společnost přátel Podkarpatské Rusi* vznikla v roce 1990, v současné době má sdružení 900 - 1000 členů, kteří jsou z 50% české národnosti a k Podkarpatské Rusi je váží vzpomínky jako na bývalou součást první Československé republiky, nebo je zajímá historie a kultura tohoto regionu. Podíl Rusínů ve sdružení stoupá vzhledem k přílivu osob hlásících se

k rusínské národnosti, kteří do ČR přicházejí z Ukrajiny za dlouhodobou prací a studiem. Rusínská menšina je zastoupena v Radě, ve Výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy a ve Výboru Rady pro dotační politiku. Dále je v poradním orgánu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro záležitosti vzdělávání národnostních menšin, ve výběrových dotačních komisích Ministerstva kultury pro vydávání a přijímání informací v jazycích národnostních menšin a v komisi pro jejich kulturní aktivity, dále v Komisi Rady hl. města Prahy pro oblast národnostních menšin.

Uchování rusínského jazyka je významným prvkem uchování identity, sebeidentifikace a zvýšení národního povědomí Rusínů. Spisovný rusínský jazyk obyvatelů Podkarpatské Rusi,

jenž územně zasahuje do Polska, Slovenska, Ukrajiny, Maďarska a Rumunska, byl kodifikován na Slovensku (jako rusínský jazyk ze severovýchodního Slovenska) v roce 1995. Existence a uznání rusínského jazyka přímo souvisí s existencí a obnovou rusínské národnosti a znamená de facto rusínskou národní obrodu. Příslušníci rusínské národnostní menšiny starší generace však používají mateřský jazyk pouze v soukromém životě a v rámci svých sdružení. Sdružení Rusínů a přátel Podkarpatské Rusi vydává dvouměsíčník *Podkarpatská Rus*, kde jedna strana je publikována v rusínském jazyce. Prostřednictvím médií se sdružení snaží šířit povědomí o rusínské menšině, vydává tiskové zprávy a pořádá tiskové konference. *Společnost Rusínů a přátel Podkarpatské Rusi* provozuje internetovou stránku

<http://sweb.cz/podkarpatska.rus>.

Rusínská menšina nemá samostatný program v oblasti vzdělávání. Sdružení neorganizuje kurzy rusínského jazyka. Žádná z vysokoškolských institucí v ČR dosud nezačala uskutečňovat studijní obor zaměřený na rusínský jazyk.

11

Rusíni se hlásí zpravidla buďto k řeckokatolické církvi nebo k církvi pravoslavné (např. na Tachovsku žijí imigranti z bývalé Podkarpatské Rusi, kteří se aktivně podílejí na tamním pravoslavném náboženském životě).

Ruská menšina

Podle censu 2001 uvedlo ruskou národnost v ČR 12 369 osob, mateřský jazyk ruštinu přitom deklarovalo 19 416 osob. Podle zástupců ruské menšiny i kvalifikovaných odhadů je však počet Rusů v ČR mnohonásobně vyšší. Jejich geografické usídlení v ČR je celoplošné, s větší mírou koncentrace v Praze, Karlových Varech, Brně a dalších větších městech.

Výraznější vlna ruských imigrantů, zejména inteligence a intelektuálů, přišla na území dnešní České republiky ve dvacátých letech 20. století. Šlo o emigraci v důsledku politické situace v Rusku, politické persekuce odpůrců komunistického leninsko-stalinského totalitního režimu. Praha se tak stala útočištěm ruské intelektuální elity. Přesídlila sem část profesorského sboru jedenácti ruských univerzit a na pozvání vlády přijeli do Prahy dokončit vysokoškolská studia více než tři tisíce studentů (z celkového počtu cca 7 000 ruských emigrantů). Po represivních akcích Rudé armády v roce 1945 (násilném odvezení do Sovětského svazu) zůstala v českých zemích pouze malá část příslušníků ruské národnosti. Pomineme-li přítomnost Rusů jako politicky pověřených pracovníků v Československu po

druhé světové válce, další, početně nejsilnější migrační vlna Rusů se objevila po rozpadu SSSR. V současnosti je ruskojazyčná menšina v ČR značně roztržštěná, jednotlivé skupiny se navzájem odlišují životními postoji, zkušenostmi a politickou orientací.

Ruská menšina žije aktivním společenským životem, na kterém se podílí několik občanských sdružení - *Ruská tradice*, *Ruský institut*, *Ruská obecina*, *Očag*. Především občanské sdružení *Ruská tradice* pořádá společenské večery, autorské večery hudby a poezie, koncerty vážné hudby,

prezentuje nové knihy pražských ruskojazyčných autorů, vydává časopis *Ruské slovo* atd.

Ruská národnostní menšina má od roku 2001 jednoho zástupce v Radě, dále ve Výboru Rady pro dotační politiku a Výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy. Její zástupci jsou členy Poradního sboru ministryně školství, mládeže a tělovýchovy pro záležitosti národnostních menšin a ve výběrových dotačních komisích Ministerstva kultury. Ruská menšina má zastoupení i v Komisi Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin.

V soukromém životě menšiny je ruský jazyk používán velmi intenzivně. Ve veřejném životě se všichni snaží co nejdříve naučit a používat češtinu. Nedostatečná znalost českého jazyka způsobuje však často komplikace při jednáních na úradech. Ruská menšina má proto zájem odstraňovat tyto komplikace v rámci adaptačních seminářů, na něž chce získat finanční podporu státu.

Za podpory dotačního programu Ministerstva kultury je vydáván časopis *Ruské slovo*, který slouží jako informační a sjednocující prvek ruské diaspory a jejích organizací. V ruštině též vychází celá řada komerčně orientovaných periodik, která se ale rovněž věnují otázkám života menšiny, problémům adaptace, kultuře atd. Podobně je vydáván neperiodický tisk v ruštině. Český rozhlas vysílá v ruštině denně třicetiminutový blok. V roce 2002 byl občanským sdružením *Ruský institut* vydáván časopis *Vesti*.

V ČR působí několik středních a vysokých škol s ruským vyučovacím jazykem. Výuka je ale zpravidla placená, a tak není dostupná pro všechny sociální vrstvy menšiny. Od roku 2003 funguje soukromé gymnázium s rozšířenou výukou ruštiny, které zřídily osoby spojené s občanským sdružením *Ruský institut*. O úrovni této vzdělávací instituce jsou pochybnosti (viz Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2004). Ruštinu jako filologický, učitelský či překladatelsko-tlumočnický studijní program lze studovat na bakalářské, magisterské i doktorské úrovni na Universitě Karlově v Praze, Masarykově universitě v Brně, Universitě Palackého v Olomouci, Jihočeské universitě v Českých

12

Budějovicích, Ostravské universitě, Universitě Hradec Králové, Universitě J.E. Purkyně v Ústí nad Labem a Západočeské universitě v Plzni.

Významnou úlohu v životě menšiny hraje náboženství. Pravoslavná církev je nejen jednotlivým

prvkem ruské menšiny, ale napomáhá také komunikaci s ostatními menšinami, pocházejícími ze

zemí s tradičně silným postavením pravoslaví (Řecko, Srbsko, Bulharsko, Ukrajina atd.).

Řecká menšina

Podle sčítání lidu, domů a bytů 2001 žije v ČR 3 219 osob hlásících se k řecké národnosti.

Podle vlastních odhadů menšiny však jde až o 7 000 osob. Příklad Řeků do bývalého Československa byl zapříčiněn občanskou válkou v Řecku v letech 1946-1949. V průběhu let 1948 - 1950 přišlo ve dvou vlnách více než dvanáct tisíc imigrantů, kteří přijali pobyt v Československu jako dočasný, a proto zpočátku ani neusilovali o občanství. Například ještě v roce 1991 bylo pouze 31 % českých Řeků občany ČSFR. Řecká menšina je nejpočetnější v Praze, Ostravě, Brně, Krnově, Zlatých Horách, Karvině a Jeseníku. Početnější komunity Řeků žijí i v dalších místech: Jablonec nad Nisou, Liberec, Hradec Králové, Jihlava, Vyškov, Olomouc, Strážnice, Znojmo, Mikulov.

Příslušníci řecké menšiny jsou organizováni ve sdružení *Asociace řeckých obcí ČR* (obce působí jako regionální organizace v Praze, Krnově, Ostravě, Brně, Šumperku, Jeseníku, Třinci, Krnově-městě, Karviné, Bohumíně, Havířově, Vrbnu pod Pradědem), dále v *Lyceu Řekyň v České republice*, resp. organizacích, jež nelze označit jako explicitně menšinové, například *Společnost přátel Nikose Kazantzakise*, *Klub přátel Řecka*, *Hellenika* - nadační fond či *Česká společnost novořeckých studií*. Kulturní činnost řecké menšiny je velmi bohatá a podílí se na ní všechny organizace. K nejvýznamnějším kulturním svátkům, které výrazně obohacují kulturní dění v České republice patří *Řecký festival* v Krnově, *Řecké dny* v Brně a Slavnost Lycea Řekyň. Všechny Řecké obce připravují kulturní a společenský program ke státním svátkům Řecké republiky.

Řecká menšina je zastoupena v Radě i Výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy a Výboru Rady pro dotační politiku, dále v Poradní skupině pro otázky vzdělávání v jazycích národnostních menšin Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, v Poradním sboru náměstka ministra kultury pro otázky národnostní kultury a také člena v mediální komisi rozhlasu a televize. Zástupci menšiny jsou také členy Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin, Výboru pro národnostní menšiny Zastupitelstva města Brna, Výboru pro národnostní menšiny v Karviné a v komisi pro řešení otázek národnostních menšin při městském úřadu Jeseník.

V soukromém životě je řecký jazyk používán individuálně dle znalostí jednotlivců, ve veřejném životě používán není. Zástupci řecké menšiny citlivě vnímají zejména transliteraci jmen a ženských příjmení v matriční praxi.

Přijímání informací v řeckém jazyce považují zástupci řecké menšiny za nezbytné, ale finančně velmi nákladné a v současnosti nedostatečné. *Řecká obec Praha* vydává s podporou hlavního města Prahy a Ministerstva kultury čtvrtletník *Kalimera*. *Řecká obec Brno* prezentuje

přehled událostí v elektronické podobě pod názvem *Mantatoforos tou Brno*. K zabezpečení informovanosti byly v průběhu minulých deseti let vydávány různé časopisy, z nejvýznamnějších lze uvést např. *Dialogos*, *Angelioforos* a další. Aktuální informace lze získat na webových stránkách *Řecké obce Krnov-město* (<http://rokm.aktualne.cz/>).

Individuální je satelitní příjem řecké stanice EPT. Televizní a rozhlasové vysílání českých médií v řeckém jazyce není zabezpečováno.

Pro žáky základních i středních škol je zabezpečována výuka řeckého jazyka v místech působení řeckých obcí pouze v odpoledních hodinách. Žáci se slučují podle stupně svých jazykových znalostí do tříd pro začátečníky a pokročilé z několika ročníků více škol. Výuku

řeckého jazyka pro předškolní děti umožňují řecké obce v Praze, v Brně a Šumperku.

Novořečtina je také akreditovaným studijním filologickým oborem na Universitě Karlově v Praze a Masarykově universitě v Brně, kde lze též novořečtinu studovat jako učitelský studijní obor. Vedle novořečtiny se v těchto vzdělávacích institucích uskutečňují i studijní obory klasické řečtiny.

Z hlediska náboženského vyznání se Řekové v ČR hlásí k pravoslaví, které je bráno jako součást jejich kulturního dědictví.

Slovenská menšina

Ke slovenské národnosti se v roce 2001 přihlásilo 193 190 osob. Sdružení reprezentující slovenskou národnostní menšinu uvádějí kvalifikovaný odhad 300-400 tisíc osob.

Nejvýznamnější zastoupení Slováků v demografické skladbě ČR je v Moravskoslezském a Ústeckém kraji; z pohledu jednotlivých okresů především v okrese Karviná, kde se téměř 16 tisíc těchto občanů podílí na celkovém počtu obyvatel okresu 5,7 %, což je nejvyšší koncentrace ze všech okresů v republice. Vzhledem k dlouholeté existenci společného státu Čechů a Slováků, existovala přirozená vnitrostátní migrace obyvatelstva a pozvolný proces

územního prolínání obou národností - české a slovenské.

V ČR působí řada občanských sdružení, která se prezentují jako sdružení slovenské menšiny. Jsou to *Klub slovenskej kultúry*, *Obec Slovákov v ČR*, *Slovensko-český klub*, *Spolok Detvan*, *Zväz Slovákov v ČR*, *ČeskoSlovenská scéna*, *Demokratická aliancia Slovákov*, *Slovenské folklórne združenie Limbora*, *Folklórne združenie Púčik*, *Slovenský literárny klub v ČR*, *Spolok priateľov slovenského divadla*, *Folklórny súbor Šarvanci a Spoločnosť M. R. Štefánika*. Na aktivitách slovenské menšiny se podílí i *Historická skupina priamych účastníkov SNP* (organizace bez právní subjektivity – součást *Svazu bojovníků za svobodu*) a *Slovenská evanjelická cirkev a.v. v ČR*. Priority organizací se odvíjí od jejich programu a konkrétních aktivit. Cílem je uchování slovenské kultury a jazyka v prostředí české většinové společnosti. Všechny organizace se s větší či menší intenzitou hlásí k pěstování vzájemnosti mezi Slováky a Čechy.

Slovenská menšina má tři zástupce v Radě, dále zástupce Slováků je členem Výborů Rady pro dotační politiku a pro spolupráci s orgány samosprávy. Zástupci slovenské menšiny jsou rovněž

ve výběrových komisích Ministerstva kultury pro oblast menšinové kultury a šíření informací v jazycích národnostních menšin, a také ve výběrové komisi Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Menšina je zastoupena i na úrovni samosprávy, především v Komisi Rady hl. m.

Prahy pro oblast pro národnostních menšin. Zástupci Slováků hodnotí jako výbornou spolupráci

s orgány samosprávy v Českých Budějovicích, Moravské Třebové či Brně, kde města výrazně podporují menšinový život a podílejí se na organizování *Dní slovenské kultury*. I v dalších městech je velmi dobrá spolupráce (Karviná, Kroměříž, Plzeň, Karlovy Vary, Tábor, Jihlava, Olomouc, Sokolov, městská část Praha 2, Praha 7 a Praha 13). Dobré kontakty se tvoří i na úrovni

krajů (Plzeňský, Moravskoslezský, Zlínský, Karlovarský, Středočeský, Jihočeský kraj a kraj Vysočina). V komisích pro národnostní menšiny pracují Slováci v Praze, Brně a Karviné. Slovenský jazyk je používán bez omezení v soukromém i veřejném životě. Slovenština se však pouze omezeně uplatňuje ve vysílání veřejnoprávní České televize, Český rozhlas vysílá pravidelně ve slovenštině.

Slovenská menšina vydává v ČR tři měsíčníky: *Slovenské dotyky*, který vychází s přílohou *Literárne dotyky*, dále *Listy* a *Korene*, s přílohou pro děti a mládež *Korálíky*. Nepravidelně byl vydáván čtvrtletník *Slovenské rozhlady* a od roku 2004 vychází čtvrtletně literární revue *Zrkadlenie-Zrcadlení*. Ve slovenštině je vydáván rovněž neperiodický tisk. Slovensko-český klub

provozuje denně aktualizovaný internetový magazín krajanů *Český a slovenský svet*. Od roku 1993 funguje vysílání Českého rozhlasu pro slovenské spoluobčany, konkrétně na stanici

14
Radiožurnál je pravidelně v úterý 55 minutový slovenský pořad *Stretnutie* a v pondělí a ve čtvrtek

15 minutové pořady o Slováciích (koncipované jako retrospektiva z programové skladby 11 regionálních stanic ČRo).

V oblasti školství se udržuje na nadstandardní úrovni spolupráce se Slovenskem. Od roku 2001 je umožněno občanům Slovenska při přijímacím řízení a během studia na vysoké škole

v ČR užívat svého mateřského jazyka (rovněž občanům ČR na Slovensku), pokud nejde o studijní povinnost související s výukou tohoto jazyka. Počet občanů jednoho státu v základních a středních školách druhého státu v příhraničních oblastech je však minimální. Většina dětí i rodičů slovenské národnosti při volbě školy v ČR dává přednost češtině, neboť

počítají s tím, že děti budou dále studovat v České republice. Filologický obor slovenština a slovenská literatura je součástí akreditovaných bakalářských, magisterských a doktorských studijních programů University Karlovy v Praze a Masarykovy university v Brně. Slovenská menšina nemá od roku 2001 v ČR národnostní školství, o vzdělávání ve slovenském jazyce není dostatečný zájem. Kvůli nedostatečnému zájmu dětí a rodičů zanikla v roce 2001 ZŠ se slovenským vyučovacím jazykem v Karviné–Mizerově, ze stejného důvodu neuspěl ani projekt *Gymnázia M. R. Štefánika* v Praze.

Slováky v ČR nelze přiřadit k jedné konfesi. Na jedné straně se hlásí k římskokatolické církvi, přičemž využívají možnosti užívat slovenštinu i jako liturgický jazyk (jednou týdně v Praze v kostele sv. Voršily), případně se podílejí na setkáních Slováků v rámci církevního života. Významná část příslušníků slovenské národnosti se hlásí k náboženské obci Slovenské evangelické církve a.v. v ČR, která působí v Praze - Jirchářích.

Srbská menšina

Podle censu v roce 2001 srbskou národnost v ČR deklarovala 1 801 osoba. Podle vlastního odhadu žije v ČR přibližně 10 000 až 12 000 Srbů. Příslušníci srbské menšiny žijí rozptýleně po celém území ČR, nejvíce ve velkých městech, jako je Praha, Brno, Ostrava, Liberec, Most a další. Jejich přítomnost v ČR navazuje na početně malé skupiny Srbů, které se usídlovaly v českých zemích po první světové válce

Spolkové aktivity menšiny reprezentuje *Srbské sdružení sv. Sáva*, které úzce spolupracuje s *Česko-jugoslávskou kulturní aliancí*, sdružením srbských a českých občanů.

Účast na veřejném životě srbské menšiny je zajišťována členstvím zástupce Srbů v Komisi Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin a od roku 2004 také v Radě. Od roku 2005

je zástupce srbské menšiny členem výběrové komise Ministerstva kultury pro oblast kulturních aktivit příslušníků národnostních menšin.

Srbové v České republice jsou bilingvní, avšak jejich znalosti psané podoby češtiny jsou omezené. V soukromém životě a komunikaci s dalšími příslušníky srbské menšiny Srbové užívají své mateřštiny bez omezení. Na veřejnosti příslušníci srbské menšiny užívají v rámci svých znalostí češtinu.

Přijímání informací, periodického a neperiodického tisku v srbském jazyce bylo do roku 2004 omezené. Od srpna roku 2005 začalo však Srbské sdružení sv. Sáva vydávat měsíčník *Srbské slovo* v srbštině.

Menšinové vzdělávání srbské menšiny neexistuje. Nedostatky v systému vzdělávání jsou pocíťovány zejména v přístupu k dětem, což by se mělo změnit rozvinutím programu jazykového vzdělávání v rámci mimoškolní výuky. Výuka srbštiny se uskutečňuje v rámci studijního oboru srbský jazyk a literatura na Masarykově universitě v Brně a studijního oboru Slavistická studia na Universitě Karlově.

Srbové se zpravidla hlásí k pravoslaví, a to k příslušnému exarchátu.

15

Ukrajinská menšina

K ukrajinské národnosti se v roce přihlásily v ČR 22 112 osoby. Podle vlastních odhadů menšiny je však počet vyšší, tzv. historickou část tvoří cca 10 000 osob, nová imigrační vlna cca 15 - 20 000 osob (počet zahraničních pracovníků se odhaduje na cca 50 000 osob).

Hlavními místy usídlení jsou Praha, Karlovy Vary, Děčín, Brno, Přerov a Ostrava. Historické peripetie ukrajinské menšiny v českých zemích jsou podobné jako u Rusů. Ukrajinská menšina se v českých zemích stabilizovala ve dvacátých letech 20. století z tehdejší vlny politické emigrace z území Sovětského svazu.

V ČR jsou registrována tato ukrajinská menšinová občanská sdružení: *Ukrajinská iniciativa v ČR*, *Sdružení Ukrajinek v ČR*, *Fórum Ukrajinců v ČR* a *Sdružení Ukrajinců a příznivců Ukrajiny*.

Ukrajinská národnostní menšina je zastoupena v Radě, ve Výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy a ve Výboru Rady pro dotační politiku, stejně tak v poradních grémiích resortu kultury a resortu školství, mládeže a tělovýchovy a poradního sboru pro národnostní menšiny programového ředitele Českého rozhlasu. V rámci samosprávy pak má svého zástupce v Komisi

Rady hl. města Prahy pro oblast národnostních menšin. Je rovněž členem Komise pro národnostní menšiny v městě Liberci. Vedle toho spolupracuje s Moravskoslezským, Olomouckým a Pardubickým krajem a městem Ostravou a Poděbrady.

V soukromí je běžné používání ukrajinštiny, veřejně jsou v ukrajinském jazyce používány informační letáky, pozvánky apod., veřejně přístupné přednášky s danou problematikou je rovněž možno vyslechnout v ukrajinském jazyce.

Celostátně rozšířen je časopis *Porohy* (vydává Ukrajinská iniciativa), dále vychází dvouměsíčník pro Ukrajince v ČR *Ostravská prosvita* a občasník *Ukrajinskyj visnyk*.

Vydávány jsou též neperiodické publikace v ukrajinštině. Rozhlasové vysílání: pětiminutové vysílání na ČRo Regina, jednou týdně (domluva všech uvedených ukrajinských vysílání se zaměřením na politické, kulturní a sportovní dění na Ukrajině a aktuální dění v ukrajinské diaspoře v ČR). Televizní vysílání: není vyhrazen vysílací čas pro ukrajinskou menšinu.

Běžné je používání internetu.

Vzhledem k rozptýlenému usídlení Ukrajinců v ČR neexistuje ukrajinské menšinové školství.

Ukrajinská iniciativa podporuje vzdělávání dětí krajanů v mateřském jazyce v rámci tzv. *Ridne školy* („nedělní škola“). Vzdělávání v ukrajinském jazyce a kultuře zabezpečuje řada univerzit, neziskových organizací, ústavů aj. (FF UK v Praze, MU v Brně, UP v Olomouci, Slovanská knihovna v Praze atd.). Ukrajinština je vyučována v rámci filologických (bakalářských a magisterských) studijních programů na Universitě Karlově v Praze, Masarykově universitě v Brně a Universitě Palackého v Olomouci.

Většina Ukrajinců se hlásí k pravoslaví. V kostele sv. Klimenta v Praze se konají pravidelně řeckokatolické bohoslužby; jako liturgický jazyk je používán církevněslovanský jazyk i ukrajinština.